

EESTI RAHVA MUUSEUM 2002. AASTAL

Toivo Sikka

Aasta tähtsaimaid sündmusi Eesti Rahva Muuseumis oli esimese hoidla I ja II järgu (endine mõisa tall-tõllakuur) valmimine Raadil, uued ruumid avati pidulikult 16. oktoobril. Raadil renoveeriti veetorn, kus asuvad nüüd vaateplatvorm ja näituseruumid. Tänu uute hoidlapindade valmimisele anti 24. detsembril Eesti Apostlikule Õigeusu Kirikule tagasi muuseumi kasutuses olnud Püha Aleksandri kiriku suur saal Tartus Sõbra tänavas. Hoidlapind suurenes ligi 1000 m² võrra – seniselt 2222,3 m²-lt 3200,3 m²-le (Sõbra tn kirikus tagastati 307 m², Raadil võeti kasutusele 1285 m²).

2002. aastal toimus Eesti Rahva Muuseumis tehtava teadustöö evalvatsioon. Seoses sellega viibis 13. märtsil ERMis rahvusvaheline komisjon (esimees Jukka Siikala, liikmed Ulrika Wolf-Knuts, Pekka Leimu, Karen Armstrong). Eesti Rahva Muuseum pälvis ekspertkomisjonilt hinnangu “hea”. Aasta lõpul kanti Eesti Rahva Muuseum Haridusministeeriumi juures olevasse teadus- ja arendusastutuste registrisse.

Trükist ilmusid ERMi aastaraamatu 46. köide, ERMi Sarja 4. köitena Anu Kannikese monograafia “Kodukujundus kui kultuuriloomine”, “Pro Ethnologia” 13. ja 14. number. Aasta lõpul moodustati “Pro Ethnologia” rahvusvahelistest ekspertidest koosneva kolleegium, milles asumiseks andsid oma nõusoleku dr Pertti Anttonen (Soome), dr Tatjana Bulgakova (Venemaa), dr Silke Götsch (Saksamaa), dr Art Leete (Eesti), dr Bo Lönnqvist (Soome), dr Irena Regina Merkienė (Leedu), dr Ülo Valk (Eesti), dr Ants Viires (Eesti) ja dr Ulrika Wolf-Knuts (Soome). Anti välja kahe konverentsi (aasta- ja nooretnoloogide konverentsi) teeside kogumikud ning kolm uut küsimuslehte. Tartu Ülikooli etnoloogia õppetooli sarjas “Studia Ethnologica Tartuensia” ilmusid Riina Reinvelti monograafia “Ingeri elud ja lood. Kultuurianalüütiline eluloouurimus” ja Pille Runneli

monograafia “Traditsiooniline kultuur setude enesemääratluses 1990ndatel aastatel” (vastavalt 5. ja 7. number).

Eesti Rahva Muuseumi 43. aastakonverents “Etnilised ja kultuurilised vähemused” toimus 11.–12. aprillil, sellest võttis osa ettekandjaid viiest riigist. Märtsis korraldati neljandat korda koostöös Tartu Nefa Rühmaga nooretnoloogide konverents “Etnoloogia hääled”. 18. veebruaril toimus teaduspäev “Gustav Ränk 100”, 18. ja 19. aprillil Tartu Ülikooli ja muuseumi koostöös sümposium “Püha ja argine kultuuride dialoogis: rituaalsed ja žanrilised aspektid”. 28.–30. jaanuarini leidis aset seminar-praktikum “Koopia ja rekonstruktsioon”.

Aasta jooksul toimus 46 näitust, neist ERMi ruumes 24. Neljas välisriigis eksponeeriti näitusi viies kohas. Seoses muuseumipedaagooliliste programmide lisandumisega vähenes õpilasgruppide tavaekskursioonide osakaal.

Kujunduse ja sisu poolest uuenes põhjalikult Eesti Rahva Muuseumi kodulehekülg (www.erm.ee).

Aasta jooksul toimusid välitööd mitmel pool Eestis ning soomeugri aladel komide juures ja samojeedi rahvaste neenetsite juures, jätkusid välitööd eestlaste juures Saksamaal, Hollandis ja Belgias.

Mihklipäeval toimus 10. kirjasaatjate päev, kus tehti kokkuvõtteid 44. teatmematerjali kogumise võistlusest. Möödunud võistluse põhiteemad olid “Tööelu ja töötamine Nõukogude Eestis” ning “Tartu Ülikool ja haritlased”.

Peavarahoidja ametikohale asus 18. veebruaril Riina Reinvelt, 17. septembrist määrati teadusdirektori kohusetäitjaks Pille Runnel. Virve Tuubel kaitses magistrikraadi 29. aprillil TÜ juures.

Majandustegevus

Raadi hoonekompleksis valmisid endisse mõisa tall-tõllakuuri rajatavate hoidlaruumide I ja II järk, uued hoidlaruumid avati pidulikult 16. oktoobril. Valminud ruumides paiknevad ka gaasikatlamaja ja ventilatsioonikamber; hoone esimesel korrusel on ruumid konserveatoritele, koguhoidjatele ja säilitajatele, teisele korrusele paigutati Pauluse kirikust kolitud esemed.

Valmis sama hoidla III järgu projekt.

2002. aastal koliti välja Sõbra t 19A hoidlast (Püha Aleksandri kirik), lammutati kirikusse ehitatud vaheseinad, vahelaed, trepid ja riiulid. Kirik anti kogudusele üle 24. detsembril. Pidulikul üleandmisel pidas õnnistuspalve Eesti metropoliit Stefanus, üleandmis-vastuvõtuaktile kirjutasid alla ülempreester Johannes Ülo Keskküla ja ERMi direktor Jaanus Plaat.

Näitused

Aasta jooksul korraldati 46 näitust, neist 24 ERMi näitusemajas (kuus suuremat ja neli väiksemat näitust ERMilt, 12 näitust teistelt asutustelt või isikutelt, kaks püsinäitust). Mujal toimus 22 näitust, sh välismaal 5. Näitused olid näitusemajas avatud 256 päeva (püsinäitus 219 päeva). Töötoa- ja loengusaalinäitusi sai kõigil päevadel tasuta vaadata. Pääsmevabadel päevadel (53) oli külastajaid 9138 (neist 5597 püsi-, 3541 ajutistel näitustel). Sooduspääsmega külastajaid (pensionärid, üliõpilased, õpilased) oli 8733 (6203 püsi-, 2530 ajutistel näitustel). Koos arhiivi ja raamatukoguga oli muuseum avatud 354 päeval.

Näitusekülastajaid oli näitusemajas kokku 26 840, neist püsinäitusel 13 264 ja ajutistel näitustel 13 576. Koos näitusemajas korraldatud üritustega külastas näitusemaja 32 510 inimest.

Koos ERMi ja ERMi Sõprade Seltsi ühisüritustel osalejatega (kokku 19 000 osavõtjat) oli kokku **51 510 külastajat** (2001. a oli külastajate arv 63 213).

ERMi giidid juhtisid 169 ekskursiooni 3848 külastajale (eesti, inglise, vene, soome ja saksa keeles). Tavaekskursioonide osakaal õpilasgruppidele vähenes seoses muuseumipedagoogiliste programmide lisandumisega.

Näitusemajas oli kaheksa ERMi suuremat näitust. Endiselt olid avatud püsinäitus “**Eesti. Maa, rahvas, kultuur**” (kuraator Vaike Reemann) ja **portselannukkude püsiväljapanek**. Jaanuaris-veebbruaris toimus püsinäituse remont ning püsinäituse esimese osa “**Argielu**” uuendamine. Uuenenud püsiekspositsioon avati 21.–22. veebruaril.

Püsinäituse uuenduse käigus vahetati poodiumide mulaažid, tehti värviparandusi ja paigaldati lisavalgustus, rehetoa ja rehealuse ning

uue vitriini ekspositsioon, vahetati välja kõik eksponeeritavad vaibad, uuendati fotoväljapanekut, vahetati välja näituse seinatekstit. Esemeväljapanekule lisati täiendavate selgitustega etiketid, uuendati graafilised lehed.

Püsinäituse rehetoa interjäär muudeti 19. sajandi esimese poole interjööriks. Nüüd saab vaataja sinna siseneda ja seal on võimalik korraldada programme. Interjööri ehitati sisse seinapingid – magamislavats, kanatool, peeruõrs; tehti mööbli koopiad ja rekonstruktsioonid ning põiega kaetud aken. Vahendamaks rehemaja ehituses toimunud muutusi 19. sajandi viimasel veerandil, lisati kambrile aken. Rehetoas, rehealuses ja kambris vahetati välja ohustatud originaalesemad, mis asendati duplikaatide, koopiate ja rekonstruktsioonidega. Rehetoa ümberehitamist toetas Eesti Kultuurkapital, rehetoa ümberehituses osalesid Indrek Tirrul, Jaan Keerd, Roland Suits, Lembit Timmusk ja Kristjan Raba.

Toimus püsiekspositsiooni teise osa “Pidu ja püha” ettevalmistamine ja eksponeerimine. Selle avamise puhul korraldasid kuraatorid Piret Õunapuu ja Vaike Reemann 25. septembril “Tähetunni Eesti Rahva Muuseumis”. 7. novembril toimunud hingedeaja “Koos olek” rehetoas oli suunatud etnoloogidele, folkloristidele, usundiuurijatele ja rahvalaulude lauljatele.

Reet Piiri ja Vaike Reemann hakkasid ette valmistama ka püsinäituse kolmanda osa “Igal talul oma taar” Lõuna-Eesti ja peipsi-vene väljapanekut.

Suuremaid näitusi oli kuus (neist uusi viis): **“Soome-ugri Ilm ja Hing”** (16.10.2001–3.2.2002; ERMist 142 eset, Ajaloo Instituudist 80 eset, Tartu Ülikooli arheoloogia kabinetist 132 eset; kuraatorid Art Leete (TÜ), Svetlana Karm, Heiki Valk (TÜ), Ülle Tamla (Ajaloos Instituut), kunstnik Ilmar Kruusamäe), **Eric Soovere fotonäitus “Põgenemine Läände”** (22.3.–5.5.; kuraatorid Terje Anepaio, Edgar Saar, kunstnik Jane Liiv) (vt ka väljaanded: voldik), **“Lähme randa!”** (16.5.–29.9., osadega “Rand”, “Rannakino” (“Ring ümber Eesti randade ”), fotoväljapanek “Suvi Emajõe kallastel”, 87 ERMi eset, mujalt 15: Eesti Ajaloomuuseum 7, Tartumaa Muuseum ja Tartu Mänguasjumuuseum á 2, Saaremaa Muuseum, Tartu Linnamuuseum, Eesti Spordimuuseum, Pärnu Muuseum á 1; kuraator Anu Järs, kunstnik Taisi Kadarik), **“Jalavarjud. Viiskudest tossudeni”** (15.11.2002–9.2.2003, 278 eset, sh 1 Eesti Ajaloomuuseumist,

14 eraisikutelt; kuraatorid Reet Piiri ja Ellen Värv, kunstnik Airi Uustalu, helikujundus Tõnis Kreinin, Kristjan Raba; näituse ettevalmistamise käigus pildistati digitaalselt kogu jalanõude kollektioon – u 1000 eset), **“Kihnu Jõnnud Jaani silme läbi 19. sajandi keskpaigast I ilmasõjani”** (Pärnu Muuseumi, ERMi ja SA Avatud Kihnu Fond ühisnäitus; 7 ERMi eset, 24 Pärnu Muuseumist ja eraisikutelt; 27.11.2002–11.1.2003; kuraatorid Inge Laurik (Pärnu Muuseum) ja Sirje Pallo, esemete valik Reet Piiri, kunstnik Rene Valner; vt ka “Mujal”) ja fotonäitus **“Kolhoosi elu Oisu piirkonnas Järvamaal”** (4.10.2002–9.2.2003; 57 ERMi fotot; kuraator Indrek Jääts, kunstnik Jane Liiv; näituse juures korraldas kuraator projekti “Argielu strateegiad ja praktikad Nõukogude Eestis” seminari TÜ etnoloogia magistrantidele).

Muid väiksemaid väljapanekuid oli neli: **“Vanad jõulupostkaardid Toivo Õunapuu erakogust”** (5.12.2001–11.1.2002; kuraator Jaanus Sillavere), **“Hansapilt 2002”** (17.5.–6.6.; kuraator Terje Puistaja, kunstnik Jane Liiv), **“Karupeied”** (17.–21.11.; kuraator Edgar Saar) ja **“Võistujoonistamine 2002”** tööd (13.–24.12.; kuraator Merje Kala, kunstnik Jane Liiv).

Teiste asutuste ja isikute näitusi oli ERMi näitusemajas 12: Ulla Lembergi (Rootsi) fotonäitus **“Kallid lapsed”** (8.2.–3.3., 21.2. seminar (vt “Üritused“); korraldajad Rootsi Instituut ja Rootsi Suurstaatkont Eestis), **“Kalanahast seinapildid”** (14.2.–17.3., autor Enn Koort), Eesti Ajaloomuuseumi näitus **“Hiina eksportmaal säsipaberil”** (15.2.–17.3.; kuraatorid Aivar Põldvee ja Anne Tamtik, restaator Maris Arpo, kunstnik Vilja Sillamaa), Rootsi Riikliku Ajaloomuuseumi näitus **“Viikingid Idakaares”** (25.4.–5.5.), **“Unustatud vana käsitöö”** (25.–27.4.; kuraatorid Tiina Konsen (Tartu LV kultuuriosakond) ja Ellen Allas), Tartu linna algklassiõpilaste käsitööde näitus **“Ei ole ükski ükski maa”** (ülelinnalise näituse osa, korraldas Tartu linna algõpetuse ainesektsioon; 13.–19.5.; ülespanekul osales Laili Kuusma), Tartu Puuetega Inimeste Koja käsitööringi näitus **“Lapitööd”** (19.–24.6.; kuraator Virve Tuubel), **“Märk. Jaan Luige skulptuurid soome-ugri märkidest ja sümbolitest”** (4.10.–3.11.; Ain Peetsi tekst), Viljandi Kultuurikolledži rahvusliku käsitöö eriala näitus **“Käsi Töö Mõte”** (8.10.–3.11.; 7 ERMi eset; kuraatorid Ave Matsin ja Mare Hunt), **“M. K. Čiurlionise fantastiline visioonide ja helide maailm”** (8.–20.11., samaaegselt teise näi-

tusega Tartu Linnamuuseumis; korraldajad Čiurlionise Keskus Vilniuses, Leedu saatkond, Tartu Leedulaste Selts), Tartu Mänguasjamuuseumi näitus **“Karud tekstiilidel”** (16.11.–14.12.; kuraator Mare Hunt) ja fotonäitus **“Mari loodususu kombed”** (Aleksi Aleksejevi dokumentaalfilmi “Püha mägi” võtetelt, fotograaf Pjotr Vassiljev, Mari Vabariigi Rahvusmuuseum) (10.1.–3.3.).

Eestis korraldati järgmised ERMi näitused. **“Viinapuuväät – maasikakiri”** (kuraator Vaike Reemann, kujundus Tartu Kõrgema Kunstikooli (TKK) mööbliosakonna üliõpilased) oli vaadata kolmes kohas: Helmi Üpruse mälestusnäituse osana Eesti Ajaloomuuseumis Tallinnas Maarjamäel 16.11.2001–3.3.2002 (18 ERMi eset, 4 suurt fotot, TKK üliõpilaste joonistemapp), Riigikogus 4.3.–3.4. (17 eset, 1 suur foto; korraldas Kristjan Raba) ja Hiiumaa Muuseumis Kärdlas 6.6.–4.8. (18 eset, 4 suurt fotot, TKK üliõpilaste joonistemapp). **“Setu ehted”** (kuraator Mare Piho, kunstnik Jane Liiv) oli eksponeeritud Tallinnas Tarbekunstimuuseumis 17.11.2001–17.02.2002 (142 ERMi eset), koos Kai Kuusingu graafilise seeriaga “Muutuja”. **“Võistujoonistamine 2001”** (kuraator Terje Puistaja, kunstnik Jane Liiv) oli üleval Tartu E-Kaubamajas 29.1.–3.3. Näitus **Vepsamaa joonistest ERMi kogus** (koostas Edgar Saar; ERMist 59 joonist, 10 eset) toimus 8.4. Eesti Kirjandusmuuseumi saalis Kristi Salve sünnipäeva sümposiumil “Rahvaluule lummas”. **“Kihnu Jõnnud Jaani silme läbi 19. sajandi keskpaigast I ilmasõjani”** (Pärnu Muuseumi, ERMi ja SA Avatud Kihnu Fond ühisnäitus; kuraatorid Inge Laurik (Pärnu Muuseum) ja Sirje Pallo, kunstnik Rene Valner; vt ka eespool) oli kolmes kohas: Pärnu Muuseumis 12.4.–26.5., Kihnu rahvamajas 15.6.–1.9. ja Narva Muuseumis 21.9.–20.11. **“Hansapilt 2002”** (kuraator Terje Puistaja, kunstnik Jane Liiv; vt ka eespool “Väiksemad väljapanekud”) oli vaadata Tartus kahes kohas: restoranis “Püssirohukelder” 7.6.–10.12. ja alates 23.12.2002 E-kaubamajas. **“Armastan Eestimaad”** (kuraator ja kunstnik Jane Liiv) oli üleval 22.11.–13.12. O. Lutsu nimelises Tartu Linna Keskraamatukogus. Näitusega **“14. juuni 41”** (kuraator Piret Õunapuu, korraldus Riina Reinvelt, Kristjan Raba) sai tutvuda 30.11.–15.12. korp! Filiae Patriae konvendis Tartus. Fotonäituse eksponeeriti neljas kohas: **“Pühalepa fotod”** (kuraator Tiina Tael; ERMi fotokogu põhjal koostatud näitus, mis jäi Suuremõisa lossi; toetas Kultuurkapital) 2.–4.8. ERMi teabepäeval Suuremõisa lossis ja õppereisil

Hiiumaale, **ERMi fotograafi Vello Kutsari** (11.7.1942–28.7.2002) **mälestusnäituse** komplekteerimisel ja eksponeerimisel Wilde kohvikus osales Jüri Karm, kes töötas läbi Tartu Fotoklubi eravalduuses oleva arhiivi, **“Kodu. Kodukoht. Rumeenia ungarlased”** (kuraator Pille Runnel) 9.10.–20.12. Narvas ja **“Raadi mõisa vanemad ja uuemad fotod”** (kuraatorid Arp Karm, Tiina Tael, Kristjan Raba, kunstnik Jane Liiv) avati Raadi veetorni galeriis koos hoidla avamisega 16.10.

Välismaal toimus viis näitust: **“Saaret lahden takana. Öarna bortom horisonten. Rannarootslaste rahvakultuur”** (kuraatorid Piret Õunapuu ja Aivar Pöldvee (Eesti Ajaloomuuseum), kunstnik Krista Lepland; 146 ERMi eset) 17.1.–28.7. Vantaa Linnamuuseumis Soomes, **“Estonian Folk Costumes”** (Eesti rahvarõivad) (kuraator Reet Piiri; 110 eset) Norras *Norsk Folkmuseum*'is (avati 10.4.; rahastasid Eesti Vabariigi Välisministeerium ja Eesti Instituut), fotonäitus **“Eestlased Saksamaal 1945–1949”** (Eric Soovere fotodest (40) koostas Edgar Saar) Saksamaal Bonn-Bad Godesbergis Haus Annabergis 27.–28.4. Saksamaa eestlaste kultuuripäevade ajal (näitus jäi organisatsioonile Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis), fotonäitus **“Setud Siberis”** (kuraator Mare Piho) Rovaniemi linnavalitsuses 7.–29.4. ja jätkuvalt (alates 29.5.1999) **“Setu kultuur 20. sajandil”** (kuraator Mare Piho) Petseri Muuseumis (Pihkva Ajaloo-, Kunsti- ja Arhitektuurimuuseumi filiaal).

Virtuaalnäitusi lisandus üks: **“14. juuni 41”** (kuraator Piret Õunapuu, meeskond – Arp Karm, Anu Ansu, Aivar Jakobson, Kristjan Raba (küsitlused, heli), Alla Lašmanova, Tiina Mällo ja Joonas Õunapuu; rahastas Kultuurkapital; veebilehekülje tegi Tõnis Liibek. Aadress www.erm.ee/kyyditamine/).

Teadustöö

Projektid

Kataloogimisprojekt (vt kogude korrastamine).

Eesti Teadusfondi rahastatud projekt **“Usuelu Eestis 1940–2001”** (ERM, projekti juht Jaanus Plaat); vt ettekanded, väljaanded, artiklid, välitööd.

Eesti Teadusfondi finantseeritud projekt **“Eurokommunikatsiooni pragmaatika Eestis”** (ETF, projekti juht Michael Gallagher (TÜ Euroopa Kolledž)). ERMist Pille Runnel, TÜ-st Leen Rahnu, Katri Soe; vt välitööd, ettekanded, artiklid.

Eesti Teadusfondi rahastatud projekt **“Argielu strateegiad ja praktikad Nõukogude Eestis”** (ERM/TÜ, projekti juht prof Elle Vunder). ERMist Terje Anepaio, Indrek Jääts, Reet Piiri, Riina Reinvelt, TÜ-st Ene Kõresaar, Kirsti Jõesalu, Kaari Siemer, vt teadusüritused, välitööd, trükised.

Eesti Teadusfondi finantseeritud projekt **“Arktilised kultuurikontaktid”** (ERM, projekti juht dr Art Leete (TÜ)). ERMist Laur Vallikivi, vt välitööd, teadusüritused.

Ettekanded

ERMi töötajad pidasid aasta jooksul peale ERMi teadusüritustel esitatute 35 teaduslikku ettekannet, neist 13 välismaal: Terje Anepaio “Past Shared and Erased: Obliteration of Tragic Experience in Social Memory of Estonians” konverentsil “The Presence of the Past. Transformation and Dealing with the Past in Eastern and Central Europe” 23.–25.5. Berliinis; Indrek Jääts kahel konverentsil: “Komi Nationalism in the 19th and Early 20th Centuries” konverentsil “Current Research Themes in Folkloristics and Ethnology in Scotland and Estonia: Methodology and Findings” Edinburghis 2.–6.4., “Working in a Kolkhoz in Central Estonia (1948–1964). The Case of Oisu Area” konverentsil “Arbeit im Postsozialismus” Münchenis 11.–14.4.; Svetlana Karm “Об удмуртских собраниях Эстонского национального музея” Venemaa Etnograafiamuuseumi 100. aastapäevale pühendatud rahvusvahelisel teaduskonverentsil “Музей. Традиции. Этничность. XX–XXI вв.” Sankt-Peterburgis 21.–25.1. (toetas Hõimurahvaste Programmi Nõukogu); Jaanus Plaat “Usuelu Eestis II maailmasõja ja stalinismi perioodil. Das religiöse Leben in Estland in Krieg und Stalinismus” Akademie im Ostseeraum’i korraldatud konverentsil “Estland 1939 bis 1953. Vom Hitler-Stalin-Pakt zu Stalins Tod” Saksamaal Flensburgis 23.11.; Riina Reinvelt “From Russian to immigrant, from immigrant to...? Russians in Estonian press in the 1990-s” konverentsil “Ethnic Culture: Traditions and Innovations” Leedus Kaunase ülikoolis 7.–

8.11.; Pille Runnel kuuel konverentsil: “Ethnic issues in Transylvania: the Hungarians” konverentsil “Current Research Themes in Folkloristics and Ethnology in Scotland and Estonia: Methodology and Findings” Edinburghis 2.–6.4. (korraldaja Edinburgh Centre for Celtic and Scottish studies; lisaks Šoti rahvusmuuseumi ja arhiivide külastamine; rahastajad NEFA ja TÜ), koos Pille Vengerfeldtiga “Significance of Internet Among Young People in Estonia” kultuuriuuringute kongressil “Crossroads in Cultural Studies” Tamperes Soomes 29.6.–2.7. (rahastaja Tartu Ülikool), koos Pille Vengerfeldtiga “Belonging and Exclusion in the Internet Era: Estonian Case” IAMCRi (International Association for Media and Communication Research) aastakonverentsil Barcelonas (rahastaja Tartu Ülikool), “Fear for Isolation versus Fear for Globalization: Estonian Case” International Congress 300 years of Russian Newspaper & ECCRI (European Consortium for Communication Research) aastakonverentsil “Mass media and Communications in the e-Society: Access and Participation” Moskvas 16.–20.10. (rahastaja Tartu Ülikool), “Articulating ethnic identity on the Setu media” konverentsil “Ethnic Culture: traditions and innovations” Leedus Kaunase ülikoolis 7.–8.11. (rahastajad ERM, Eesti Kultuurkapital), koos Leen Rahnuga “Cultural dimensions of Euro-Communication” NIC (Nordic Network for Intercultural communication) aastakonverentsil “Intercultural communication and media in search of common values” Riias 21.–23.11. (ETFi grant “Eurokommunikatsiooni pragmaatika Eestis”) ja Edgar Saar “Materjale Saksamaa eestlastest Eesti Rahva Muuseumis” Saksamaa eestlaste kultuuripäevadel (26.–28.4.) Bonn-Bad Godesbergis 27.4.

Eestis peeti järgmised ettekanded: Terje Anepaio “Interpreting Traumatic Experience in Biography: A Deported Woman's Life Story” ühenduse “Eesti Elulood” korraldatud rahvusvahelisel seminaril “History and Memory in Biographical Representations” 27.4. Tartus; Anu Järs kolmel korral: “Suvitamine. Kultuuriajalooline ülevaade” Tartus (korp! Filiae Patriae's) 8.4., “Pere ja pildid” fotonäituse “See oli nii ammu...” avamisel Eesti Kirjandusmuuseumis 11.6., “Merekuurortide tõus ja langus” konverentsil “Päranditurism ja turismipärand” Pärnus 4.12.; Indrek Jääts “Komid III aastatuhande künnisel” Fenno-Ugria Hõimuklubis Tallinnas 10.1.; Tuuli Kaalep “Eesti pseudomütoloogia lähtekohti” emakeele päevale pühendatud

ettekandekoosolekul Kristian Jaak Petersoni 201. sünniaastapäeval Eesti Kirjandusmuuseumis 14.3.; Marika Mikkor kahel konverentsil: “Muutuvast sünnikombestikust ja selle uurimisest” Eesti Ämmaemandate Ühingu 75. sünnipäeva konverentsil mais, “Minu merisigade elust” Eesti Kirjandusmuuseumi ja TÜ korraldatud elektroonilisel konverentsil “Dialog privaatse ja avaliku elu vahel. Inimese ja keskkonna suhete peegeldus pärimuses” 18.2.–18.5.; Mare Piho “Setud – eesti sümbol” 21.11. interdistsiplinaarsel teaduskonverentsil “Aeg ja Lugu: eesti kultuur ajaloo protsessis” Tallinnas Ajaloo Instituudis 21.–22.11.; Reet Piiri kahel üritusel: “Räpina kihelkonna rahvariided” Räpina linna 420. aastapäeva konverentsil Räpina Koduloo- ja Aiandusmuuseumis 13.7., “ERM-i rahvarõivapropaganda ja kogemused” rahvarõivapäeval 12.10. (korraldajad Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskus ning Eesti Kodutööstuse Edendamise Kesksekselts); Vaike Reemann kahel korral: “Tekstiilid hoidlas ja näitusel” Eesti Muuseumiühingu koolitusseminaril väikemuuseumidele Tallinnas 4.3. ja (koos Piret Õunapuuga) “Sisu ja vormi ühtsus eesti asjas” 21.11. interdistsiplinaarsel teaduskonverentsil “Aeg ja Lugu: eesti kultuur ajaloo protsessis” Tallinnas Ajaloo Instituudis 21.–22.11.; Riina Reinvelt kahel korral: ““A Woman from Behind the Wheel of the Tractor and Combine” – the Life of a Plain Woman and the Soviet Propaganda” seminaril “History, Memory and Discourse” Eesti Kirjandusmuuseumis 27.4., “Koguhoidjate, teadurite ja näitusetegijate koostöö läbi koguhoidjate silmade” Narvas Eesti muuseumide V festivalil 30.9.–1.10.; Pille Runnel kahel üritusel: “Infoühiskond ja meedia” Medise konverentsil “Infoühiskonnast” Hiiumaal 30.4., “Setumaa kui regiooni konstrueerimisest avalikus debatis” Lõuna-Eesti keskuse seminaril “Lõuna-Eesti mõistest” 13.6.; Edgar Saar “Karupeied hantide ja manside juures” Tartu Mänguasjamuuseumi seminaril “Karud saavad aru” ERMis 17.11.; Tiina Tael “Räpina kihelkonnast pärit etnograafilisest ainesest Eesti Rahva Muuseumis” Räpina linna 420. aastapäeva konverentsil Räpina Koduloo- ja Aiandusmuuseumis 13.7.; Piret Õunapuu neljal korral: “Kõrts kui kommuniqueerumiskoht” Rüütelkonna hoones Eesti Kunstimuuseumis Oskar Hoffmanni näitusel 17.2., “Mõningaid aspekte Eesti Rahva Muuseumi rajamisest” Eesti Rahvaluule Arhiivi 75. aastapäeva tähistanud sümposiumil “Alalhoidlikkus ja uuenduslikkus: folklooriarhiivi tähendus minevikule, kaasajale, tulevikule”

Eesti Kirjandusmuuseumis 24.9., “Näituse ettevalmistamisest kuuraatori pilgu läbi” Narvas Eesti muuseumide V festivalil 1.10. ja vt eespool (koos Vaike Reemanniga).

Teaduspäevad ja konverentsid

ERMi 43. aastakonverents “Etnilised ja kultuurilised vähemused” toimus 11.–12. aprillil ERMi näitusemajas (180 osalejat viiest riigist). Toetas Soome Instituut. Peeti 23 ettekannet inglise, eesti ja vene keeles: 11. aprillil Marjut Anttonen (Turu) “Kultuuri ja etnilisuse kontseptsioonide politiseerimine Põhja-Norra näitel”, Pille Runnel (Tartu) “Etnilisus vastupanuliikumistest pärimustööstuse ni: Rumeenia ja Ukraina ungarlased”, Pihla Vuorinen (Joensuu/Helsingi) “Etnilise identiteedi vahendamine perepärimuses endisest Nõukogude Liidust pärit immigrantide näitel Soomes”, Maija-Liisa Punta-Saastamoinen (Joensuu) “Austraalia soomlaste eneseotsingud”, Tiiu Jaago (Tartu) “Baltisakslaste teemajutustused kodust ja kodususest”, Anu Korb (Tartu) “*Virulane* kui identiteedimäärang (Lääne-Siberi Rõžkovo küla näitel)”, Irena Regina Merkienė (Vilnius) “Etnilise eneseteadvuse muudatuste materiaalsed vormid Läti leedulastel 20. saj. teisel poolel”, Inga Nėnienė (Kaunas) “Vene vanausuliste pearätid Leedu traditsioonis”, Mare Piho (Tartu) “Petserimaa venelaste metallehted”, Ilze Boldāne (Riia) “Läti etniliste vähemuste kohta käivad etnilised stereotüübid lätlastel”, Riina Reinvelt (Tartu) “Muulased eesti ajakirjanduses”, Marju Kõivupuu (Tallinn) “Ulguvõrulaste identiteeditundest”, Marika Mikkor (Tartu) “Tartu *skinhead*’id – ahistatud marginaalne noorteliikumine või “piiratud aruga jõmpsikad”?”; 12. aprillil Tatjana Bulgakova (Sankt-Peterburg) “Nanai folkloori sobitumine nõukogude kultuuri”, Art Leete (Tartu) “Põhjarahvaste olukord 1920. aastatel”, Eva Toulouze (Tartu) “Metsaneenetsid kui kahekordne keelevähemus”, Laur Vallikivi (Tartu) “Vähemus ja misjon: Euroopa neenetsite ristiusustamine”, Olga Smirnova (Sõktõvkar), Aleksander Tšuvjurov (Sankt-Peterburg) “Konfessionaalne faktor Võtšegda ülemjooksu komide etno-kultuurilistes protsessides”, Ljubov Sažina (Sõktõvkar) “Naise keha komide traditsioonilistes arusaamades”, Saulvedis Cimermanis (Riia) “Svētciemsi valla liivlased 18. sajandi lõpul ja 19. sajandil”, Aivar Põldvee (Tallinn) “Keel, identiteet ja vabad rootsi talupojad

Harju-Madise ja Risti kihelkonnas 17. sajandil”, Jürgen Beyer (Tartu) “Eestirootslased 18. sajandil”, Piret Õunapuu (Tartu) “Ühe rahva kultuuri lõpp etnograafi silmade all. ERMi päästeekspeditsioonid rannarootslaste aladele 1940. a” ning kaks stendiettekannet: Mare Kõiva, Andres Kuperjanov (Tartu) “Etniliste stereotüüpide mehhanism ja ruumi liigendamine” ja Anatoli Panjukov (Sõktõvkar) “Маргиналии коми музыкальной культуры: Мир птиц”.

Teaduspäev “Gustav Ränk 100” korraldati 18. veebruaril näitusemajas (55 osalejat), kus peeti neli ettekannet: Ants Viires “Gustav Ränk rahvusideoloogina”, Tiiu Jaago “Kas folkloristika ja etnoloogia eraldumine sai alguse õppetoolide loomisest?”, Arved Luts “Gustav Ränk Eesti Rahva Muuseumis” ja Aleksei Peterson “Gustav Ränk iseendast”. Näidati videofilmi “Gustav Ränk Tartus” 1990 (15 min, operaator Henn Heinsoo).

Nooretoloogide konverents “Etnoloogia hääled 4” toimus 27. märtsil näitusemajas. Peeti üheksa ettekannet: Kirsti Jõesalu “Väike/informaalne kollektiiv”, Kaari Siemer “Nõukogude perioodi massiorganisatsioonid eestlaste elulugudes”, Kadi Tolk “Defitsiidist kaubandustöötaja pilgu läbi”, Maris Mürsepp “Linn linnas. Pensionealiste linnakodanike tunnetusi ja kogemusi Tartust”, Katrin Valk “Regilaulu teisest elust tänapäeva ühiskonnas. Funktsioon, õppimis- ja edasikandumismehhanismid”, Melika Kindel “Oma koha otsinguil”, Ülle Kärner “Karjala legendide jutustamise kultuurilisest taustast”, Kadi Grichin “Setude usumaailmast pagana- ja õigeusus, Lääne ja Ida, Eesti ja Vene piiril” ja Juha-Matti Aronen “Soome rahvatants kollektiivse nähtusena”.

Sümposion “Püha ja argine kultuuride dialoogis: rituaalsed ja žanrilised aspektid” toimus 18.–19. aprillil näitusemajas (130 osalejat neljast riigist). Korraldasid Tartu Ülikool ja Eesti Rahva Muuseum (peakorraldajad Art Leete, Tatjana Minnijahmetova, Ülo Valk). Peeti 18 ettekannet: 18. aprillil Veikko Anttonen (Turu) “Pühad paigad kui erinevuse tähistajad: soome, saami ja mari rahvausundi geograafia korduvad tunnused”, Éva Pócs (Budapest) “Neevus, maleficium, ennustamine: nõidus religiooni ja maagia piiril”, Mihály Hoppál (Budapest) “Kristlikud ja kristluse-eelsed (paganlikud) elemendid ungari rahvausundis (vana iraani mütoloogia kajastusi Ungaris)”, Vladimir Napolskihh (Iževsk) “Paralleelid udmurdi ja osseedi rahvausundis: tüpoloogilised sarnasused ja ajaloolised

laenud”, Anatoli Tmenov (Vladikavkaz) “Vesi ja tuli osseedi folklooris (ajaloolised ja etnograafilised aspektid)”, Oleg Uljašev, Irina Ilina (Sõktõvkar) “Nõia sündimine komide mütoloogiliste ja argiste ettekujutuste järgi”, Anna-Leena Siikala, Oleg Uljašev (Helsingi/Sõktõvkar) “Vaimude maastik: põhjahandi pühad kohad ja muutuvad rituaalid”, Zoltán Nagy (Budapest) “Jumalad, vaimud, kuradid. Muutused Vasjugani hantide panteonis”, Taisto-Kalevi Raudalainen (Helsingi) “Põhjahandi bricoleur. Por-rituaal ja selle kontekst”, Tatjana Bulgakova (Sankt-Peterburg) “Pulmavõitlus nanai traditsioonilises kultuuris”, Eva Toulouze (Tartu) “Metsaneenetsi rännak Teise Ilma”, Art Leete (Tartu) “Tavaõiguse kasutamine Kazõmi sõjas”; 19. aprillil Nadežda Šutova (Iževsk) “Püha ruum udmurdi usundilises traditsioonis: kristluse-eelsed pühad kohad”, Aado Lintrop (Tartu) “Pahad vaimud, pühad kohad. Mõnedest udmurdi veevaimu omadustest”, Tatjana Minnijahmetova (Tartu) “”Kass ja koer kaevus”: motiivid, rahva küsitlemine ja metafolkloristlik tõlgendus (udmurdi rahvausundi näitel)”, Merili Metsvahi (Tartu) “Narratiiv ja mälu: Püha Jüri legendide jutustamisest setu informandi poolt”, Madis Arukask (Tartu) “Pühad ehitised setu regilauludes”, Ergo-Hart Västriku (Tartu) “Ohverdustaigadest vadja rahvausundis”.

Seminar-praktikum “Koopia ja rekonstruktsioon” toimus 28.–30. jaanuarini. Korraldasid Vaike Reemann ja Reet Piiri. Osalesid 8 Viljandi Kultuurikolledži (VKK) ja 8 Tartu Kõrgema Kunstikooli (TKK) üliõpilast ning õppejõud Ave Matsin, Reet Talimaa VKK-st, Kai Maser TKK-st. Praktikumi käigus valmistatud koopiad tehti ERMi püsinäituse vajadustest lähtuvalt. 28.1. tutvusid VKK üliõpilased ja õppejõud ERMi tekstiilikonserveerimise laboriga (Ülle Vahar tutvustas konserveerimise üldpõhimõtteid ERMis, Inge Tuvike tekstiilide pesemist, värvimist, oma tööd tutvustasid Maie Alumaa, Laili Kuusma, Laine Nurm, Inge Tuvike) ja toimus VKK üliõpilaste praktikum: Reet Piiri ja Vaike Reemanni juhendamisel analüüsi kopeerimisele minevaid esemeid, võeti lõiked ning alustati õmblemist. 29.1. jätkus VKK üliõpilaste praktikum. 30.1. toimus ühine seminar VKK-le ja TKK-le: Vaike Reemann “Koopiate ja rekonstruktsioonide kasutamisest muuseumides”, Indrek Tirrul “Puust tööriistade koopiad. Haabja tegemine – eseme ja töövõtete rekonstruktsioonist”, Reet Piiri “Rekonstruktsioonid – ERMi näited” ja “Koopiad – ERMi näited”, Virve Valtman-Valtsoo “Koopiate val-

mistamise praktilisi kogemusi – kardtikand”, Kai Maser “Koopia valmistamise praktilisi kogemusi – Halliste pruudilina”, Reet Tali-maa “Õppetööga seotud kogemusest koopiate valmistamisel – trii-bulised vaibad” ja arutelu. TKK üliõpilaste praktilised tööd valmisid kevadsemestri jooksul individuaalsete töödena Vaike Reemanni ju-hendamisel.

Väljaanded

2002. aasta sügisel kutsus teadusdirektor Pille Runnel kokku aja-kirja “Pro Ethnologia” rahvusvahelise spetsialistidest koosneva kol-leegiumi, kuhu aasta lõpu seisuga kuulusid Pertti Anttonen, Tatjana Bulgakova, Silke Göttsch, Art Leete, Bo Lönnqvist, Irena Regina Merkienè, Ülo Valk, Ants Viires ja Ulrika Wolf-Knuts.

Trükist ilmusid:

1. Teaduslik monograafia: **Anu Kannike “Kodu kui kultuuriloo-mine. Etnoloogiline Tartu uurimus. Eesti Rahva Muuseumi Sari 4”**. Tartu, 2002, ISBN 9985-78-641-6, ISSN 1406-4022. © Anu Kannike, 2002 ja Eesti Rahva Muuseum, 2002. Peatoimetaja Terje Anepaio, toimetajad Anu Järs, Toivo Sikka, Ivi Tammaru.

2. **“Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamat XLVI”**. Tartu, 2002. ISSN 1406-0388. © autorid ja Eesti Rahva Muuseum, 2002. Peatoi-metaja Terje Anepaio, toimetajad Tuuli Kaalep, Toivo Sikka.

Monika Rauba “Ülevaade Eesti maapoliitikast 20. sajandil”, Ind-rek Jääts “Töö kolhoosis. Oisu piirkond Järvamaal 1940. aastate lõ-pust 1960. aastate lõpuni”, Heiki Pärdi ““Loomulike vajaduste” ra-huldamise viisid Eestis 20. sajandi algupoleel”, Piret Õunapuu “Ühe rahva kultuuri lõpp etnograafi silmade all. ERMi päästeekspedit-sioonid rannarootslaste aladele 1940. aastal”, Mare Piho “Petseri-maa venelaste metallehted (16.–20. sajandil)”, Svetlana Karm “Eesti Rahva Muuseumi udmurdi kogud”, Art Leete “Märkmeid maastiku-tõlgendamisest põlisrahvastel”; arvustused: Eva Toulouze “Tartu põhjauuringute koolkond”, Laur Vallikivi “Pilk põhjarahvastele läbi ajaloo”, Aivar Jürgenson “Mälestuste diskrimineerimisest kultuuri abil”; ülevaated: Toivo Sikka “Eesti Rahva Muuseum 2001. aastal”, “Eesti Rahva Muuseumile 2001. aastal annetatud raamatud” (Maris Jaagosild); “In memoriam. Lembit Lepp” (Toivo Sikka).

3. Ajakirja “Pro Ethnologia” 2 numbrit:

1) “**Ethics in Cultural Studies. Pro Ethnologia 13. Publications of Estonian National Museum**”. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-4-6. ISSN 1406-9962. Peatoimetaja Terje Anepaio, toimetajad Tuuli Kaalep, Toivo Sikka. Ingliskeelsed toimetajad Gordon Leman, Colin Hakkinen.

Alexandra Bobretsova “Special Ethical Code of the Researcher-Propagator: “Emotional Contact” and “Impassive Observation””, Marika Mikkor “Free Lunches, or Why I Do Not Want to Go to the Caucasus Any More”, Johanna Latvala “Reflexivity and Some Ethical Problems in Studying Middle Class Women in Kenya”, Tatyana Boulgakova “Hermeneutic Temptation of Shamanistic Research”, Alexander Chuvyurov “To the Problem of Verification of the Materials of Ethnographical and Folkloristic Research (on the Basis of Research Materials on Komi Priestless Old Believers)”, Irena Regina Merkienė “Between Copyright and Privacy: The Experience of Ethnographic Research Ethics in the 20th Century Lithuania”, Pauliina Latvala “Ethical Issues in the Research on Written Life History Material”, Pille Runnel “Ethics and Ethnographicity in the Estonian Documentaries of the 1990s”.

2) “**Whose Culture? Pro Ethnologia 14. Publications of Estonian National Museum**”. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-6-2. ISSN 1406-9962. Peatoimetaja Pille Runnel, toimetajad Tuuli Kaalep, Toivo Sikka, Ivi Tammaru. Ingliskeelne toimetaja Gordon Leman.

Anu Kannike “Home – Mosaic of Meanings”, Maris Leponiemi ““You Forget about Tartu, if You Don’t Go there.” About the Use of City Space by Retired People in Tartu”, Terje Anepaio “Reception of the Topic of Repressions in the Estonian Society”, Pille Runnel “Articulating Ethnic Identity in the Setu Media”, Riina Reinvelt “Integration, Multinational Estonia and Estonian-Language Press. Soviet-Time Immigrants in Newspaper *Edasi/Postimees* in 1988–2000”, Jaanus Plaat “Christian and Non-Christian Religiosity in Estonia in the 1990s: Comparison of Estonians and Other Ethnic Groups”.

4. Kahe konverentsi teesid:

1) “**Etnoloogia hääl 4. Nooretnoloogide konverents. 27. märts 2002. Eesti Rahva Muuseum**”. Tartu, 2002. ISBN 9985-9344-6-6.

Koostaja Terje Anepaio. Peatoimetaja Terje Anepaio, toimetajad Toivo Sikka, Ivi Tammaru.

2) **“Eesti Rahva Muuseumi 43. konverents “Etnilised ja kultuurilised vähemused”**. Tartu, 11.–12.4.2002. **Ettekannete kokkuvõtted**”. Tartu, 2002. ISBN 9985-9344-7-4. © Eesti Rahva Muuseum ja autorid, 2002. Peatoimetaja Terje Anepaio, toimetajad Tuuli Kaalep, Toivo Sikka.

5. Õppematerjalid:

1) **Virve Tuubel: a) “Meie kodu on Eestis. Õpik-töövihik”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9344-8-2. © Eesti Rahva Muuseum. Toetajad Euroopa Liit (EL PHARE eesti keele õppeprogramm) ja AS Regio.

b) **“Meie kodu on Eestis. Õpetajaraamat õpik-töövihiku juurde”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9344-9-0. © Eesti Rahva Muuseum. Toetas Euroopa Liit.

c) **“Наш дом – в Эстонии. Книга для учителя”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-0-3. © Eesti Rahva Muuseum. Tartu, 2002. Toetas Euroopa Liit.

2) **Jane Liiv (autor ja kujundaja): a) töövihik “Kirju-mirju värvimaailm”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-1-1. © Eesti Rahva Muuseum.

b) **“Kirju-mirju värvimaailm. Õpetaja raamat”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-2-X. © Eesti Rahva Muuseum.

c) **“Разноцветный мир красок. Книга для учителя”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-3-8. © Eesti Rahva Muuseum. Toetas Euroopa Liit.

6. **Reet Piiri “Estonian gloves”**. Tartu, 2002. ISBN 9985-9414-5-4. Toimetus: Terje Anepaio, Toivo Sikka, Ivi Tammaru. Inglisekeelne toimetaja Nancy Bush. Toetas Eesti Kultuurkapital.

Ilmus kolm küsimuslehte: nr 212 “Usuelu Eestis 1940–2002” (koostaja Jaanus Plaat. Tartu, 2002), nr 213 “Väliseestlased 1955–2000” (koostaja Edgar Saar. Tartu, 2002) ja nr 214 “Toidukultuur nõukogude ajal” (koostaja Reet Piiri. Tartu, 2002).

Mujal avaldati kaks raamatut – **Riina Reinvelt “Ingeri elud ja lood. Kultuurianalüütiline eluloouurimus. Studia Ethnologica Tartuensia 5”** (Tartu, 2002, Tartu Ülikooli etnoloogia õppetool) ja

Pille Runnel “Traditsiooniline kultuur setude enesemääratluses 1990ndatel aastatel. *Studia Ethnologica Tartuensia* 7” (Tartu, 2002, Tartu Ülikooli etnoloogia õppetool) ning **10 teaduslikku artiklit** (sh 6 välismaal): Indrek Jääts “Mapping Estonian Nationalism” – “Etnisk komplexitet. Nordliga länder. Kulturvetenskapliga perspektiv. Skrifter från Etnologiska förenigen i Västsverige 38. NNF Publications 15.” Magnus Berg, Riina Reinvelt, Line Alice Ytrehus (red.). ISBN 91 85838 594, ISSN 0283 0930 /ISSN 1455 9129. Göteborg-Åbo, 2002, pp. 219–230; Svetlana Karm “Об удмуртских собраниях Эстонского национального музея” – “Музей. Традиции. Этничность. XX–XXI вв. Материалы Международной научной конференции, посвященной 100-летию Российского Этнографического музея” (отв. ред. А. Б. Островский). ISBN 9975-9606-8-5. Санкт-Петербург, Кишинев: Nestor-Historia, 2002, с. 81–84; Marika Mikkor “Minu merisigade elust” – “Dialog privaatse ja avaliku elu vahel: inimese ja keskkonna suhete peegeldus pärimuses: elektrooniline konverents. Täienduskoolituskursus: 18.02.–18.05.2002”. Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool; [koostanud Tiiu Jaago, Mare Kõiva]. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 2002. ISBN 9985-867-12-2, lk 9–12, “Minu merisigade elust” – “Dialog privaatse ja avaliku elu vahel [Online]: inimese ja keskkonna suhete peegeldus pärimuses: elektrooniline konverents. Täienduskoolituskursus : 18.02.–18.05.2002”. Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool; koostajad Tiiu Jaago, Mare Kõiva. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 2002. <http://www.folklore.ee/rl/pubte/cf/dialog/teema1-1.pdf>; Sirje Pallo “Tubakakasvatus Eestis” – “Tubakaraamat”. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2002, lk 93–97; Mare Piho “Setude ümberasumisest külmale maale” – “Krimmi kogumik. Крымский сборник. [The Crimean Papers.] Конверенци “140 aastat eestlust Krimmis” ettekanded (09.–10.09.2001). Доклады конференции “140 лет эстонцев в Крыму” (09.–10.09.2001).” Koostanud ja toimetanud Jüri Viikberg. ISBN 9985-811-82-8. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts, Eesti Keelenõukogu, 2002, lk 171–185 ja “Серебряные украшения на сетуской свадьбе.” – “Изборск и его округа. Материалы научно-практической конференции, посвященной 30-летию Изборской археологической экспедиции (6–7 сентября 2001 г.)” Отв. ред. В. В. Седов. Институт археологии РАН, Историко-

архитектурный и природно-ландшафтный музей-заповедник “Изборск”, ISBN 5-93066-019-0. Псков, 2002, с. 82–93; Riina Reinvelt ““People of Finnish Extraction...” Ethnicity and History in Ingrian Life Stories” – “Etnisk komplexitet. Nordliga länder. Kulturvetenskapliga perspektiv. Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige 38. NNF Publications 15.” Magnus Berg, Riina Reinvelt, Line Alice Ytrehus (red.). ISBN 91 85838 594, ISSN 0283 0930 / ISSN 1455 9129. Göteborg-Åbo, 2002, pp. 231–245 ja Riina Reinvelt og Line Alice Ytrehus “Innledning” – “Etnisk komplexitet. Nordliga länder. Kulturvetenskapliga perspektiv. Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige 38. NNF Publications 15.” Magnus Berg, Riina Reinvelt, Line Alice Ytrehus (red.). ISBN 91 85838 594, ISSN 0283 0930 / ISSN 1455 9129. Göteborg-Åbo, 2002, pp. 9–32; Pille Runnel “Anthropology, Media and Communication studies” – “Beyond Texts. Nord Nytt 85/2002”, pp. 53–67; Ellen Väriv “Eesti rahvarõivad” – “Eesti Entsüklopeedia” 11. kd, Tallinn, 2002: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 752–755.

Ettekannete kokkuvõtteid ilmus kolm (kõik välismaal): Pille Runnel ja Pille Vengerfeldt “Significance of Internet among young people of Estonia” – “Crossroads in Cultural Studies. Abstract Book. Department of Sociology and Social Psychology. University of Tampere, Finland”. 2002, p. 124; Pille Runnel ja Pille Vengerfeldt “Belonging and Exclusion in the Internet Era: Estonian Case” – “23 conference and General Assembly AIECS/IAMCR/AIRI Intercultural communication. Abstracts”. Barcelona, 2002, p. 240; Pille Runnel “Fear for Isolation versus Fear for Globalization: Estonian Case” – “International Congress 300 years of Russian Newspaper & ECCR Mass media and Communications in the e-Society: Access and Participation”. 2002, pp. 24–25.

Erinevates väljaannetes ilmus 32 **populaarteaduslikku artiklit** 10 autorilt.

Ilmus veel kolm voldikut (kõigi koostaja Jana Reidla): “**Eesti Rahva Muuseumi näitused 2002**”, “**Eesti Rahva Muuseumi üritused 2002**” ja “**Eesti Rahva Muuseum ja näitusemaja**”.

Anti välja **ERMi jõulukaart** (joonistuse autor Keiu Kiiranen), kaks töölehte “**Poistele puudest ja puidust**” (koostaja Jaanus Sillavere) ja “**Lihavõttekombestiku tööleht**” (koostaja Terje Puistaja koos Merje Kala, Marietta Aardami, Jane Liiviga), ajaleht “**Suvita-**

ja” seoses näitusega “Lähme randa!” (koostaja Anu Järs, sh tema artikkel “Vesi, õhk, päike” – “Suvitaja”, Tartu: ERM, 2002, lk 1) ning kolm flaiert: “Eric Soovere fotonäitus “Põgenemine Läände”” (koost. T. Anepaio, E. Saar), “Jalavarjud. Viiskudest tossudeni.”, “Lähme randa!”.

Välitööd

Eestis toimusid järgmised välitööd. Saaremaal oli 7.–10. juunini seoses küüditamise näituse jätkuprojektiga teadur-kuraator Piret Õunapuu (koos näituste korraldaja Kristjan Rabaga). ERMile koguti 63 fotot. Sama teema raames viibis Piret Õunapuu veel Keilas ja Ilmatsalus. Välitööde tulemusena anti ERMile üle 23 lk teatmema-terjali (EA), 17 fotot, 1 ese. Rahastas Eesti Kultuurkapital.

Teema “Rahvuslikkus tänapäeva Eestis” raames olid teadur-kuraatorid Piret Õunapuu ja Vaike Reemann ning fotograaf Anu Ansu koolinoorte tantsu- ja laulupeol 28.–29. juunini, Viljandi pärimusmuusika festivalil 25.–28. juulini, Kihnus 27.–30. augustini ja Paunvere laadal 28. septembril. Rahastas Eesti Kultuurkapital.

Võrumaal oli Eesti Teadusfondi (ETF) rahastatud projekti “Usuelu Eestis 1940–2001” raames 28. juunist 6. juulini direktor Jaanus Plaat (projekti juht) koos Kristjan Raba ja viie Tartu Ülikooli etnoloogiaüliõpilasega. Küsitleti 116 informanti, tehti filmivõtteid ja intervjuusid.

ETFi rahastatud projekti “Eurokommunikatsiooni pragmaatika Eestis” raames tegi teadusdirektor Pille Runnel aasta lõikes intervjuusid ning litereeris ja analüüsis neid. (Kogunud projekti raames ka muud materjali – trükimeedia, internetiportaalid.)

Põltsamaa valla Vöhmanõmme külas tutvusid 28. mail peavara-
hoidja Riina Reinvelt ja vanemkoguhoidja Eevi Astel Heino Joosti loodud ja likvideerimisele minevas Kodulootares leiduvate esemete ja fotodega ning kogusid materjali. Anti üle 60 eset. (250 fotot anti puhastamiseks Jüri Karmile.)

Setumaal oli 20.–25. maini teadur Mare Piho ERMi, Kajaani Muuseumi, Lõnnroti Instituudi, Pihkva Ajaloo-, Kunsti- ja Arhitektuurimuuseumi ja Irboska Muuseumi ühisekspeditsioonil “Setude ehitised”. Finantseerisid Irboska Muuseum ja Soome pool.

Esimesel poolaastal kogus teadur Marika Mikkor Tartu *skin-head* idega seotud materjale ning andis üle 14 eset ja 11 fotot.

Mujal toimus kolm välitööd. Väliseestlaste juures Saksamaal (Bonn, Bad Godesberg, Köln), Belgias (Brüssel, Dilbeek, Antwerpen) ja Hollandis (Gravenzande) oli 24. aprillist 6. maini teadur Edgar Saar. Lindistas 12 intervjuud väliseestlastega 10 tunni ulatuses, filmis vidokaameraga 60 minutit. Andis üle 40 lk EAd, 39 lk välitöömärkmeid (TA) ja 88 negatiivi/digifotot. Välitööd toetasid rahaliselt Eesti Kultuurkapital ja Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis.

Vene Föderatsioonis Neenetsi autonoomses ringkonnas Amderma rajoonis Jamb-to neenetsite juures oli 1. juulist 27. augustini ETFi grandi 5057 rahalisel toel teadur Laur Vallikivi.

Vene Föderatsioonis Komi Vabariigis oli 2.–31. juulini Art Leete. Andis üle 17 lk EAd ja 14 lk TA päevikut.

Varasemast laekus 1992.–1994. a TÜ etnoloogiaüliõpilaste poolt mitmel pool Eestis erinevatel teemadel kogutud teatmematerjal (724 lk EAd), 1992.–1993. a teadur Mare Piho poolt Petserimaa välitöödel setude ja venelaste kohta kogutud materjal (76 lk EAd ja 20 lk TA päevikut), 1994. a ERMi endise teaduri Tiia Peedumäe poolt Marimaa ekspeditsioonil tehtud fotod (316 fotot/negatiivi), 1999. a teadur Mare Piho poolt erinevate Setumaale toimunud ekspeditsioonide käigus pildistatud fotod (149 fotot/negatiivi), 2001. a teadusdirektor Terje Anepaio poolt projekti “Mälu kui kultuuritegur” käigus kogutud repronegatiivid (33 negatiivi, 62 digifotot); 2001. a ürituse “Eesti mäletab” Tartu maakonna mälestuskogunemisel tehtud fotod (43 negatiivi/digifotot). 2001. a välitööde materjalidest Vene Föderatsiooni Komi Vabariigis andis Art Leete üle 6 lk EAd.

Välitööde tulemusena võeti vastu 75 eset, 73 lk välimärkmeid, 886 lk teatmematerjali, 686 fotot (629 negatiivi, 210 digifotot, 476 paberfotot).

Korrespondentide võrk

Korrespondentide võrgu tööd korraldas ja juhendas Tiina Tael. Seisuga 9.12.2002 oli ERMil 739 kirjasaatjat, neist uusi 27. Surm viis kaastöölise perest (teadaolevatel andmetel) kuus kirjasaatjat:

Kalvi Õis 17. 3., Evi Adder aprillis, Helmi Hillermaa 18.4., Ella Karp 25.2., Paul Lall oktoobris, Harvet Toots 22.12.

Korraldati **44. teatmematerjali kogumise võistlus**, mille peateemad olid “Tööelu ja töötamine Nõukogude ajal Eestis” ning “Tartu Ülikool ja haritlased”. Võistlusele laekus 231 tööd 180 autorilt 7634 lk-l. Teemal “Tööelu ja töötamine Nõukogude ajal Eestis” laekus 101 tööd 3986 lk-l, teemal “Tartu Ülikool ja haritlased” 18 tööd 402 lk-l, vabateemalisi töid oli 112 (3246 lk), neist vastuseid varasematele küsimuslehtedele 49. Töid vaatas läbi hindamiskoostöökoosõigus Pille Runnel (esimees), Toivo Sikka, Tiina Tael, Edgar Saar ning Kirsti Jõesalu (TÜ). Kokkuvõtteid tehti X kirjasaatjate päeval 27. septembril ERMi näitusel (organiseeris Tiina Tael), kus osales 82 kirjasaatjat.

Teemal “Tööelu ja töötamine Nõukogude ajal Eestis” said I preemia Elmar-Raimund Ruben ja Hans Uba. Teemal “Tartu Ülikool ja haritlased” pälvisid I preemia Erich Olesk ja Elvira Presjärv. Vabal teemal jäid I–III preemia välja andmata.

Jätkati Välis-Eesti ainese kogumist. Valmis pagulaseestlaste eluolu kajastav küsimusleht “Väliseestlased 1955–2000” (nr 213), mis saadeti jõulude eel Välis-Eesti ajakirjandusele ja kirjasaatjatele ning riputati koduleheküljele.

Kuulutati välja 45. teatmematerjali kogumise võistlus, mille teemad on “Usuelu Eestis 1940–2002” ja vaba teema. Selleteemalist materjali ning küsimuslehte nr 214 “Toidukultuur nõukogude ajal” levitati u 500 kirjasaatja hulgas.

Kogud

Kogude suurus. 1. jaanuaril 2003 oli kogudes **1 152 365 ühikut**. Kokku kasvasid kogud 29 538 ühiku võrra. Kogudest arvati välja 27 eset. Museaalide soetamiseks kulutati ERMi eelarvest 69 673 kr 60 senti, Eesti Kultuurkapitali sihtstipendiumina fotograaf Viktor Salmre värvislaidide kogu ostmiseks 35 000 krooni ja Eesti Ameerika Fondi sihtstipendiumina René Viljatilt Vabadussõja monumentide fotode ostmiseks 30 080 krooni.

Esemekogu täienes 666 esemega. Välitöödelt lisandus 75 eset, neist 14 ostu (3550 krooni eest). Muuseumis võeti vastu 591 eset, neist 79 ostu (29 700 kr 80 senti).

Seisuga 1.1.2003 oli ERMi esemekogus 130 385 eset:

Kogu	Juurdekasv	Kogust välja	Kogu suurus
A-kogu	593		97 786
B-kogu	10		9657
C-kogu	32		2806
D-kogu	31	23	18 922
K-kogu	0	3	1214
Kokku	666	26	130 385

Kogust arvati välja 26 põhikogu eset ja üks korjamisraamatu numbriga ese, kuna need tagastati korporatsioonile Ugala (15 eset) ja Eesti Üliõpilaste Seltsile (12 eset).

Arhiiv

Käsitarkjaarhiiv. Etnograafilises arhiivis (EA) võeti vastu 12 kirjeldust 886 lk-l ERMi töötajatelt, endiselt töötajalt ja TÜ etnoloogiaüliõpilastelt. Seisuga 1.1.2003 oli EAs **841 kirjeldust 94 724 lk-l. Topograafilises arhiivis (TA)** võeti vastu kolm päevikut 73 lk-l. Seisuga 1.1.2003 oli TAs **935 päevikut 48 685 lk-l. Sanitaar-topograafilises arhiivis (SanTop)** oli **370 üksust 10 304 lk-l. Korrespondentide vastuste arhiivi (KV)** laekus 243 tööd 9761 lk-l (küsimuslehtede vastuseid 169 tööd 5222 lk-l, 62 vabateemalist võistlustööd 2412 lk-l, 12 muud kaastööd 2127 lk-l). Seisuga 1.1.2003 oli KV-s **1109 köidet 457 485 lk-l.**

Fotokogusse (Fk) laekus 15 seeriat 3589 fotoga (1826 negatiivi, 2238 digifotot, 2292 paberfotot). Seisuga 1.1.2003 oli fotokogus **200 851 fotot, 156 218 negatiivi, 2238 digifotot, 199 554 paberfotot. Muuseumiesemete pildikogus** oli 9967 fotot, juurde laekus 15 401 digifotot (14 649 kirikutes pildistatud eset ja 752 jalanõude pildistust). Seisuga 1.1.2003 oli muuseumiesemete pildikogus **9967 fotot ja 15 401 digifotot.**

Filmiarhiivis juurdekasvu polnud. Seisuga 1.1.2003 oli arvel **51 filmi (säilituskomplekti).**

Videoarhiivis juurdekasvu ei olnud. Seisuga 1.1.2003 oli arvel **186 ühikut (videokomplekti-kasseti).**

Joonistekogus juurdekasvu polnud. Seisuga 1.1.2003 oli **etnograafiliste jooniste (EJ)** kogus **22 062 lehte 51 218 üksikjoonisega** ja **muuseumiesemetest tehtud jooniste (MJ)** kogus **3029 lehte 4886 üksikjoonisega**.

Raamatukokku laekus 538 trükist, sh ostuna 158, vahetusena 145, muul moel 235. Seisuga 1.1.2003 oli raamatukogus arvel **30 473 trükist**.

Kogude korrastamine

KVIS (Kultuuriväärtuste infosüsteem). Anu Järs korrastas andmebaasi KVIS ja tegi ülevaate kataloogimise seisust, lahendas vajadusel KVISi jooksvaid probleeme ja teavitas neist GenNet Labi, osales sügisel kultuuriministeeriumi palvel KVISi auditis, seoses püsinäituse uuendamisega parandas Vaike Reemanniga näituse nimekirja, õpetas või abistas teadureid ja kogude osakonna töötajaid KVISi kasutamisel, osales tsentraalse KVISi andmebaasi loomist käsitleval koosolekul 27.2. GenNet Labis, töötas Riina Reinveldiga välja ERMi seisukoha selles küsimuses (ERMile vajalike päringute nimekirja koostamine ja esitamine GenNet Labile). KVISi sõnastike parandamise töögrupi töös osalesid materjalide ja/või tehnikate sõnastike korrigeerimisel ning KVISi konserveerimismooduli sõnastike parandamise ja täiendamise tegelesid Ülle Vahar, Laili Kuusma, Rein Olli, Indrek Tirrul, Ülle Vahar. Retrospektiivselt sisestasid Karin Austa KVISi programmi kogud 3765–5781 ja A 1 – A 112 ning Kadi Tolk kogud 5782–11 317.

Esemekogus kataloogiti 2053 eset (Ellen Värvi 538, Reet Piiri 276, Laur Vallikivi 214, Svetlana Karm 241, Sirje Pallo 204, Anu Järs 176, Marika Mikkor 127, Vaike Reemann 126, Mare Piho 116, Piret Õunapuu 104, Edgar Saar 97, Indrek Jääts 75).

Signeeriti 666 eset. Maire Kuningas kolis uude tekstiilihoidlasse 424 eset. Teistes hoidlates magasineeriti ümber piibud, plastmassesemed, rangipuud, plekist ja traadist esemed, osaliselt rõhtvööd jm – kokku 1336 eset (Eve Kasearu 937, Eevi Astel 219, Kaie Kukk 180). Uusi esemeid magasineeriti 888 (Kai Kukk 304, Eve Kasearu 245, Eevi Astel 226, Maire Kuningas 90, Eve Laidmaa 23).

Väärismetallikogus võttis Eevi Astel arvele 32 eset, Eesti Proovikojas määrati proovid 15 esemele. Väärismetallikogu suurus on 4038 eset.

Raadi hoidlatesse kolimise ettevalmistamine, kolimine ja kogude magasineerimine: telliti I–II järgu hoidlate ja tööruumi mööbel, kontrolliti paigaldamist ja tehti täpsustusi; tehti III järgu hoidlate mööbli paigutuse esialgne skeem; seoses koolitavate esemete pildistamisega (kokku pildistati 14 649 eset) abistati fotograafe Sõbra tänava ja Pauluse kiriku hoidlas, pakiti Pauluse kiriku hoidla IV korruse esemed, Sõbra tänava kiriku hoidla esemed, Raadi hoidlates pakiti lahti ja magasineeriti (hoidlate kaupa) liiklusvahendid (325 eset), punutised, kombestikuesemed, kaalud (1903 eset), valgustid, laekad, lukud, kahhelkivid jm (1478 eset), vakad, karbid (671 eset), mesindusesemed (157 eset), soome-ugri kogud (4400 eset) ja koostati nimekirjad. Neist töödest võtsid osa Riina Reinvelt, Eevi Astel, Eve Kasearu, Kaie Kukk, Maire Kuningas, Karin Austa, Eve Laidma, Virge Laaneste. Esemete pakkimisel ja kolimisel abistasid ka teised kogude osakonna töötajad.

Puidukonservaatorite ruumide vahetusega seoses tegelesid Ülle Vahar, Jaan Keerdo, Roland Suits, Indrek Tirrul puidukonservaatorite uude puidukonserveerimise töökotta sisustuse planeerimise, hankimise jm probleemide lahendamise. Aasta lõpuks koliti uutesse tööruumidesse Raadil.

Konserveerimislaboris ja labori vahendusel korrastati 1227 eset (sh 120 eseme conserveerimisel osales kaks konservaatorit, kahe eseme conserveerimisel kolm konservaatorit).

Esemegrupiti conserveeriti 13 laegast, 5 reisivakka (Rein Olli, puidukonservaatorid), 17 kohvrit (puhastas Enno Rennit); 75 rõhku, rõhkvööd (Rein Olli, Enno Rennit); 165 lina, kaali, sõba, rätikut (tekstiilikonservaatorid); 112 seelikut (Maiu Kuningas).

Näituste tarbeks conserveeriti suurema kogusena 28 tekstiileset Eesti rahvariiete näitusele Norras (tekstiilikonservaatorid); 7 kannelt Viljandi Muuseumi näitusele “Kandle lugu” (Rein Olli, Roland Suits); 31 tekstiileset püsinäituse Lõuna-Eesti rahvariiete vitriini väljavahetamiseks (tekstiilikonservaatorid); 77 paari või üksikut jalatsit näitusele “Jalavarjud. Viiskudest tossudeni” (Enno Rennit, Ülle Vahar, Rein Olli).

Metallikonservaator Rein Olli conserveeris (puhastas ja/või kaitis kaitsekihiga) 245 eset ja eseme metalldetaili.

Tekstiilikonservaatorid conserveerisid (korrastasid ja/või toestasid) 841 eset (Inge Tuvike 261 eset, Laili Kuusma 254 eset, Maie

Alumaa 171 eset, Maiu Kuningas 126 eset, Laine Nurm 29 eset). 18 tekstiileset läbis keemilise puhastuse firmas OÜ Pesumees, sh 16 eset vajas ka konservaatori tööd.

Puidukonservaatorid konserveerisid/restaureerisid 70 eset (Indrek Tirrul 31 eset, Roland Suits 29 eset, Jaan Keerdo 10 eset).

Nahakonservaator Enno Rennit konserveeris (puhastas ja/või toestas) 149 eset (sh jalatseid, rõhkvöö nahkdetaille). Ülle Vahar konserveeris 42 eset, sh 39 nahkeset, 36 paari või üksikut jalatsit.

Ennistuskojas Kanut konserveeriti kaks eset.

Tekstiilikonservaatorid ja Ülle Vahar hindasid esemegruppide seisundit ja selekteerisid neist kohest konserveerimist vajavad esemed (uued kogutud esemed ja rullidele pakkimisele minevad esemed). Ülle Vahar mõõtis Näitusemaja näitusesaalide ja tekstiililaboori valgustust koos Lea Raichmanni ja Jüri Karmiga (14.–15.3.). Indrek Tirrul kogus Kullamaa kirikus foto- ja videomaterjali ERMi kogudesse kuuluva kapi päritolu selgitamiseks ning uuris ERMis olevate Tartu Suurgildi laegaste tausta seoses laegaste konserveerimisega.

Säilitajad. Tekstiilihoidlate püsihoolduse käigus kontrolliti, tuulutati ja puhastati 40 835 eset, mille käigus avastati 337 koikahjustust ja 31 esemel hallitust. Soome-ugri esemetest puhastati 4620, külmutati 101 eset. Puuhoidlates (Sõbra ja Pauluse kirik, puukelder Veski 32, näitusemaja ja Raadi) puhastati 20 045 eset. Sõbra hoidlas oli põhiprobleemiks liigniiskus ja sellest tulenev hallitus (u 30% esemetest). Koikahjustuste likvideerimiseks kasutati mehhaanilist puhastust tolmuimejaga, esemete õues tuulutamist (5500 eset), töötlemist külmarežiimil (2063 eset) –30 °C; vajadusel kasutati kahjurite tõrjeks sünteetilist püretroidi Biolit M ja Nature Pyrethrumi.

Arhiiv. Vaike Kajak pagineeris ja valmistas köitmiseks ette 31 KV köidet ning 3 EA köidet (köidetud M. Fuchsi köitetöökogas) ning täiendas ja liitis käsikirjade kartoteeki 2712 kartoteegikaarti ja registreeris 601 säilitusühikut KV abimaterjale.

Piret Jõgisuu korrastas ja süstematiseeris Gustav Ränga isikuarhiivi teadustööd hõlmavaid materjale (330 säilikut, koostas isikuarhiivi nimekirja), koostas ERMi laekunud isiku- ja asutuste dokumentidest nimistud (12 nimistut, 209 dokumenti) ja ERMi ametiarhiivi korrastamisel süstematiseeris temaatiliselt muuseumi 1998.

aasta kirjavahetuse ning köitis ametiarhiivi toimikuid (u 70 toimet).)

Tiina Tael kirjeldas KVISi kirjasaatjate 2002. aasta võistlustööd ja küsimuslehtede vastused (231 tööd).

Fotokogus korrastas Kairi Kaelep fotosid ja negatiive (nummerdas, pakkis arhiiviümbriksesse ja täiendas KVISis kirjeldusi) – 20 fotoseeriat 3623 fotoga; Ange Vosman kirjeldas KVISi retrospektiivselt 119 fotoseeriat 7703 fotoga (Fk 2547–2748) ja registreeris 1165 fotot. Tiina Tael kirjeldas KVISi kirjasaatjate 249 fotot ning Lembit Odrese Lahemaa fotonegatiivide kogu – 1213 fotot (seerias kokku u 5000 fotot).

Fotokonservaator Jüri Karm konserveeris (ja pakkis ümber) Viktor Salmre kolleksiooni 6817 negatiivi (6765 mustvalget ja 52 värvinegatiivi).

Raamatukogus võttis Maris Jaagosild arvele 538 eksemplari, kataloogis raamatukogu elektroonilisse andmebaasi Urram 896 trükist (alates Urrami kasutuselevõtust 2001. aastal oli Urramisse kataloogitud 1258 raamatut ja ajakirja (14. novembril hävis Urrami serveri rikke tagajärjel osa andmebaasist); osales nõupidamistel teiste erialaraamatukogude esindajatega (Tartu Kõrgem Kunstikool, Eesti Ajalooarhiiv) seisukohtade ühtlustamiseks ja Urramisse vajalike täienduste tegemiseks.

Piret Jõgisuu täiendas ajaleheväljalõigete kogu (243 ERMi-temalist artiklit, Eesti muuseumide ja museoloogia kohta 867 artiklit, etnoloogia, kultuuri ja ajaloolistel teemadel 235 artiklit); korrastas 2001. a ajaleheväljalõikeid (loodi eraldi mapp etnoloogia-, kultuuri- ja ajalooalaste väljalõigete tarbeks ning korrastas artikliviited).

Kogude kasutamine

Esemekogudes käis 225 külastajat, kellele laenutati 4426 eset (sh tekstiili ja nahka 3286). Kataloogimiseks laenutati veel 1923 eset. Kogusid tutvustati 23 korral. **Õppepraktikal** viibisid Tartu Kõrgema Kunstikooli neli üliõpilast, Hugo Treffneri Gümnaasiumi viis õpilast 25.4.–30.5., Eesti Kunstiakadeemia üliõpilased 10.1. (10 üliõpilast), 10.–14.6. (4), 10.10. (7), Tallinna Pedagoogikaülikooli 11 üliõpilast, Viljandi Kultuurikolledži 14 üliõpilast, Tartu Ülikooli

etnoloogia üliõpilased Reet Ruusmann veebruaris ja Kaarel Vissel septembris.

Deponeeriti 297 eset (Tarbekunstimuuseum 105, Tartu Linnamuuseum 39, Eesti Põllumajandusmuuseum 27, Viljandi Muuseum 22, Mahtra Talurahvamuseum 16, Sangaste Vallavalitsus 15, Narva Muuseum 9, Pärnu Muuseum 9, Eesti Kunstimuuseum 9, Eesti Ajaloomuuseum 8, korp! Vironia 8, korp! Ugala 7, Tartumaa Muuseum 6, Tartu Ülikooli Narva Kolledž 4, ennistuskoda Kanut 4, Eesti Kirjandusmuuseum 3, korp! Fraternitas Estica 3, korp! Revelia 3), 5 fotot ja 162 negatiivi (Tartu Ülikooli Humanitaarraamatukogu 5 fotot, 129 negatiivi, Lihula Muuseum 33 negatiivi).

Arhiivi ja raamatukogu lugemissaalis käis 637 külastajat. Laenutati 1259 KV (korrespondentide vastuste arhiivi) köidet, 336 EA (teatmematerjali) köidet, 347 TA (välitöömärkmete) päevikut, 17 216 EJ (etnograafiliste jooniste kogu) jooniselehte, 446 MJ (muuseumiesemete jooniste kogu) jooniselehte, 31 KV (korrespondentide vastuste arhiivi) abimaterjali nimetust, 4418 lk SanTopi (sanitaar-topograafilise arhiivi) materjale, 81 731 fotot, 360 negatiivi, ERMA (ametiarihiivi) 67 toimikut, raamatukogus oli 1837 laenu- tust. **Õppepraktikal** viibisid Treffneri Gümnaasiumi õpilased 25.4–30.5, Tartu Ülikooli Õpetajate Seminari tudengid 15.10–29.10. Arhiivi ja raamatukogu tutvustati mh Leedu konservatoritele 9.5.

Videoteegis laenutati 41 filmi, vaatajaid oli 1627.

Fototööd

Fotograafid tegid 17 437 pildistust (Anu Ansu 8389, Arp Karm 9048), 1309 koopiat (Anu Ansu 601, Arp Karm 708). Aivar Jakobson skaneeris 3459 fotot, neist Viktor Salmre kogust 2070.

Filmitöö

Filmi- ja videostuudios (filmi- ja videotehnik Maido Selgmäe töötab alates septembrist) toimus videostudio väljaehitus ning olemasoleva tehnika töökorda seadmine ja installeerimine. Toodeti dokumentaalfilm “Tagasi Raadile” (autor, režissöör ja operaator Maida Selgmäe) ja reklaamklipp “Jalavarjud. Viiskudest tossudeni ” (näituse reklaam ETV kanalil). Salvestati fotograaf Viktor Salmre

mälestused. Filmiti kroonikat: mihkclipäev Raadil, Viljandi Kultuuri-kolledži üliõpilaste kudumid, M. K. Čiurlionise looming, Sõbra tä-nava kiriku üleandmise protsess (erinevate etappide jäädvustamine). Film “Setu pillimees” (autor Mare Piho) valmistati ette montaažiks.

Püsiekspositsioonile hangiti helindustehnika. Näituse helindami-seks valmis firmas SofData eritellimusena kaks helindusüksust.

Kultuurharidustöö ja muuseumipedagoogika

Ajalehtedes ilmus ERMiga seotud materjale 9 ERMi töötajalt (Margus Kiis, Merli Kleinert, Kristina Leer, Marika Mikkor, Pille Runnel, Edgar Saar, Toivo Sikka, Tiina Tael, Piret Õunapuu) 18 ja teiste autorite (80) kirjutatuna üle 320 artikli. **Televisioonis** esines 11 töötajat (Marietta Aardam, Anu Järs, Marika, Merje Kala, Jüri Karm, Merli Kleinert, Reet Piiri, Terje Puistaja, Vaike Reemann, Ülo Siimets, Piret Õunapuu) enam kui 10 korral, **raadios** 12 töötajat (Marietta Aardam, Anu Järs, Merje Kala, Merli Kleinert, Marika Mikkor, Terje Puistaja, Reet Piiri, Vaike Reemann, Jana Reidla, Pille Runnel, Ülo Siimets, Piret Õunapuu) enam kui 40 korral.

Õppetöö. Tartu Ülikoolis pidas Anu Järs Skandinaavia etnoloogia loengud, Indrek Jääts juhendas etnoloogia õppetoolis kevadsemestril proseminari soome-ugri etnoloogiast ja seminari etnilisusest ja rahvuslusest Ida-Euroopas, pidas sügissemestril loengukursuse “Ida-Euroopa etnoloogia” ning juhendas seminari “Teadusliku uurimistöo alused”, Jaanus Plaat pidas ajaloo osakonnas loengukursused “Sissejuhatus etnoloogiasse”, “Etnograafiliste välitööde metoodika ja praktika II”, TÜ Avatud Ülikoolis “Etnoloogia üldkursuse” ja juhendas seminari- ja peaseminaritöid religioonietnoloogiast ning etnograafiliste välitööde praktikat Võru- ja Viljandimaal; Virve Tuubel pidas loengu “Hariduslik tegevus muuseumis – muuseumipeda-googika” TÜ Türi Kolledži täienduskoolitusel. 11.9.

Tartu Teoloogia Akadeemias luges Piret Õunapuu sügissemestril loengukursust “Eesti etnoloogia alused”.

Tartu Kõrgemas Kunstikoolis pidas Vaike Reemann kevad- ja sügissemestril rahvakunsti aluste loengutsükli maali-, mööbli-, naha- ja tekstiiliosakonna 1. kursusele; mööbli ja tekstiili eriala 2. kursusele (suures osas ERMi püsinäituseleja ka kogudele tuginedes) ja õpetas valikainet “Koopia ja rekonstruktsioon”.

Eesti Kunstiakadeemias pidasid Piret Õunapuu erikursuse “Eesti rahva uurimise lugu”, loengu “Muuseuminäituste kujundamise põhimõtted” Kunstiakadeemia Avatud Ülikoolis 24.7., Mare Piho loengud “Setu ehted” ja “Setu rahvarõivad” novembris, Virve Tuubel loengu “Hariduslik tegevus muuseumis – muuseumipedagoogika” 29.10.

Eesti Põllumajandusülikooli Avatud Ülikoolis luges Virve Tuubel loengusarja “Eesti rahvakultuur”.

Reet Piiri pidas 18.2., 1.3. ja 18.3. ERMis loengusarja rahvarõivastest Viljandi Kultuurikolledži talukujunduse ja rahvusliku käsitöö eriala üliõpilastele.

Loengud ja üritused

ERMi Sõprade Selts korraldas 12 teabepäeva koolides ja rahvamajades – Kolga Keskkoolis 11.3., Simuna Põhikoolis ja Rakke Gümnaasiumis 14.3., Kallaste Kutsekeskkoolis 21.3., Rõngu Rahvamajas 16.4., Heimtali Muuseumis 18.5., Räpina Koduloo- ja Aianusmuuseumis 13.7., Pühalepas Suuremõisa lossis 3.8., Jõgeva Kultuurikeskuses (seoses ERMi aukorrespondendi ja sõprade seltsi liikme Anna Gussevi 80. sünnipäeva tähistamisega) 1.10., Jõgeva Gümnaasiumis ja Mustvee Vene Gümnaasiumis 2.10. Neil esines seitse ERMi töötajat (Tiina Tael, Merli Kleinert, Ülo Siimets, Piret Õunapuu, Reet Piiri, Virve Tuubel, Jaan Keerdo) 1953 kuulajale, põhirõhk oli rahvakalendri tähtpäevade tutvustamisel. Korraldas Merli Kleinert.

Rahvakalendri tähtpäevi tähistati vabaõhuüritustega “Jüripäev Raadi mõisas” 23.4., “Jaanipäev Raadi mõisas” 21.6. ja “Mihklipäev Raadi mõisas” 22.9. (koostöös ERMi Sõprade Seltsiga, mihklipäeva üritusel oli uus partner Eesti Spordimuuseum; organiseerisid Merli Kleinert ja Ülo Siimets), millel oli kokku 19 000 külastajat.

Koostöös ERMi Sõprade Seltsi ja Peipsiveere Sihtasutusega toimusid 7.10.–9.12. Peipsiveere väikemuuseumide töötajatele seminarid (10 õppepäeva, programmi juhtis Virve Tuubel, ERMist olid lektorid Eevi Astel, Kristjan Raba, Virve Tuubel, Lea Raichmann ja Jana Reidla).

Merli Kleinert korraldas jõuluseminari ERMi näitusemajas 12.12. (koos Laiuse Õletoa huvijuhhi Aime Langiga), jõuluõhtu pubis

“Kotka Kelder” 13.12. ning seitse õppereisi 273 osavõtjale: Peterisse, Staraja-Russasse ja Novgorodi 30.5.–2.6. (toetas Eesti Kultuurkapital), Ahvenamaale 4.–8.6. ja 9.–13.7. (koostöös Eesti Muuseumiühinguga), Kihnu ja Ruhnu 29.6.–2.7. ja 17.–19.7., Saaremaal, Vilsandile ja Abrukale 4.–7.7.

Mitmesuguste loengutega ERMis ja väljaspool esines veel 13 ERMi töötajat (Marietta Aardam, Eevi Astel, Anu Järs, Merje Kala, Mare Piho, Reet Piiri, Terje Puistaja, Kristjan Raba, Lea Raichmann, Jana Reidla, Tiina Tael, Virve Tuubel, Piret Õunapuu) enam kui 50 korral, sh Reet Piiri ja Mare Piho esinesid Helsingis Tuglase Seltsis: Reet Piiri “Virolaisten kansallispuvut” 1.10., Mare Piho “Setukaisten asutus, asumukset ja muut rakennukset” 12.11. ja “Setukaisten korut ja vaatteet” 19.11.

Lisandus neli uut **muuseumipedagoogilist programmi**: “Talu-pere tubased tööd” (eelkooliealistele ja 1. kooliastmele, koostas peamiselt Virve Tuubel), “Meie kodu on Eestis” (koos õpik-töövihiku ja õpetajajuhendiga vene õppekeelega koolide 2. astmele, koostas Virve Tuubel, trükiseid rahastati EL Phare eesti keele õppe programmi raames), “Kirju-mirju värvimaailm” (koos töövihiku ja õpetajajuhendiga vene õppekeelega koolide 1. ja 2. astmele, koostas Jane Liiv, trükiseid rahastati EL Phare eesti keele õppe programmi raames), “Poistele puudest ja puidust” (töölehega, 3.–5. klassile, koostas Jaanus Sillavere).

2001. aastal alguse saanud sünnipäevaprogramme arendasid giidid-muuseumipedagoogid edasi. Kokku sai muuseumipedagoogidelt tellida kümme erinevat programmi (lisaks nimetatutele veel “Rehetare lapsed”, “Vastlapäeva kombestik”, “Lihavõtte töötuba”, “Martide ja kadrade töötuba”, “Jõulud läbi aegade”). Seda võimalust kasutas 4252 külastajat. Rahvakalendri kombestiku aktiivõpet korraldasid Terje Puistaja, Marietta Aardam ja Merje Kala loominguliste mängudena “Nõialood“, “Lihavõttemäng rehetas”, “Jaanilood”, “Mardimäng regilauluga”, “Kadrimäng regilauluga”, “Jõulutuba regilauluga”. Lisaks mängiti ajutistel näitustel Terje Puistaja koostatud muinasjutukava “Ugri mugri sigri migri” ning mälestustepõimit “Põgenemine”. Volbriööl 30.4. olid kavas Terje Puistaja koostatud ja lavastatud etendused “Nõiasabat Sinimäel”, “Algupärandid”, “Onu Ülu jututuba” ja “Onu Ülu häste õudsad jutud”. Emadepäeva eel leidis kaks korda aset Terje Puistaja korraldatud laulutuba ja Jane

Liivi juhendamisel kunstituba. Ühekordse üritusena korraldas Terje Puistaja lastekaitsepäeva perepäeva “Lapse rõõm ja naer” 1.6 ja teatraliseeritud jalutuskäigu “Jaaniöö juhtumised” püsinäitusel 20.6. Marietta Aardam korraldas perepäevad “Hõimurahva tuba” 20.10., “Võistulaulmine 2002” (64 esinejat) 8.12. ja “Jõulutare” 14.12., koolidevahelise jõuluteemalise joonistusvõistluse püsinäitusel (osales 36 joonistajat 11 koolist) 13.12. Võistlusi toetasid auhindadega Tartu Kaubamaja ja AS Pere Leib.

Üritustest on märkimisväärsamad veel järgmised: ERMi trükiste “Kindad õnnetähest männakirjani” ja “Eesti rahvakultuur 19. sajandil” esitlus 31.1., “Põhjapõder arktilises kultuuris” ja “Pro Ethnologia 12” esitlus 5.2., “Pro Ethnologia 13”, “Kodukujundus kui kultuuriloomine”, “Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamat XLVI”, “Estonian gloves” esitlus 17.12. ja seminar “Eesti ja põhjamaised väärtused” seoses näitusega “Kallid lapsed” (korraldajad Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo, Elias Lönnroti Selts ja ERM) 21.2.

Väljaspool ERMi esineti järgmistel üritustel. Supilinna päevadel 27.4. osalesid jõu- ja osavusmängudega Terje Puistaja ja Marietta Aardam. Tartu Hansapäevadel 15.–16.6., Grillfestil Tallinnas 21.–23.6. ja Tartu Maarjalaadal 14.9. tutvustasid kombestikku ja juhendasid jõu- ja osavusmänge Terje Puistaja, Merje Kala ja Marietta Aardam. Marietta Aardam ja Merje Kala kõnelesid mardikombestikust Kõrveküla Põhikoolis ja Tamme Gümnaasiumis 8.11., kadri- kombestikust Kadri-laadal 23.11. TÜ spordihallis ja jõulukombestikust Tartu Kaubamaja jõulutares 3., 18. ja 20.12. Tallinnas Mardi-laadal 8.11. tutvustas ERMi Virve Tuubel.

Toetajad, annetajad

Toetajad Euroopa Liit (EL PHARE eesti keele õppeprogramm), Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis, Soome Instituut, Tuglase Selts, Irboska Muuseum, Eesti Vabariigi Haridusministeerium, Eesti Vabariigi Välisministeerium, Eesti Instituut, Hõimurahvaste Programmi Nõukogu, Eesti Teadusfond, Eesti Kultuurkapital, Eesti Kultuurkapitali Tartumaa Ekspertgrupp, Tartu Kultuurkapital, NEFA, Tartu Nefa Rühm, Tartu Ülikool, AS Regio, Tartu Maavalitsus, Tartu Maavalitsuse Kohaliku Omaalgatuse Programm, Tartu Linnavalit-

sus, Tartu LV kultuuriosakond, Tartu Vallavalitsus, Võrumaa Kutsehariduskeskus, Võrumaa Avatud Hariduse Keskus, Postimees, Maa-leht, AS Balsnack, Valio Eesti AS, Rakvere Lihakombinaat, Tartu Jäälill AS, McDonald's Eesti AS, Aardla Hulgikaup, Vaiba- ja Põrandaekspert, AS Tartem, OÜ Vali Press, Greif OÜ trükikoda, Esvika Elekter, Xnord OÜ, AS Singola, Klubi Tartu Maraton, Tartu Ülikooli Spordibaasid, Elva Suusaklubi, Dinotrans OÜ, A. Le Coq, Raadio Elmar, Tartu Raadio, AS Pere Leib, Pärna talu, AS Rav-Trans, Tartu Kaubamaja, Heino Prost, Leo Kirss, Kalev Lesberg, Kaarel Tuvike, Nikolai Alasepp, Mõniste Muuseum, Mooste Katsejaam, Ülenurme Käsitöö- ja Rahvakultuuri Selts Nurmenukk, Kodukultuuri Selts Tõrvandi, Konsum ja Astri, Vasula Aed, Wõro Kom-merts.

31.12.2002 oli ERMi Sõprade Seltsil **Eesti Rahva Muuseumi uue hoone väärtpaberihoiusel osakutena 524186 kr 35 senti ja üldarvel 2484 kr (300 AUD).**

Koosseis

2002. aasta lõpus oli ERMis 94 töötajat.

Tööle võeti Maiu Kuningas tehnikuna 1.4., Maido Selgmäe filmi- ja videotehnikuna 2.9., Karin Austa koguhoidjana 12.11. **Teisele ametikohale viidi:** Eevi Astel peavarahoidja ametikohalt vanemkoguhoidja ametikohale 18.2., Riina Reinvelt vanemkoguhoidja ametikohalt peavarahoidja ametikohale 18.2., Anu Järs juhtteaduri ametikohalt teadur-kuraatori ametikohale 18.2., Toivo Sikka teadussekretäri ametikohalt teadusdirektori kt ametikohale 26.6.–16.9., Pille Runnel teaduri ametikohalt teadusdirektori kt ametikohale 17.9., Marietta Aardam giid-muuseumipedagoogi ametikohalt ürituste korraldaja ametikohale 3.10., Eve Laidma koguhoidja ametikohalt tehniku ametikohale 14.10., Sirje Laar säilitaja ametikohalt vanemsäilitaja ametikohale 15.11. **Töölt lahkusid** konservator Laine Nurm 1.2., filmi- ja videotehnik Vahur Võikar 30.8., vanemsäilitaja Lea Raichmann 15.11., teadur Sirje Pallo 31.12.

ERMi **juhatusse** kuulusid 31.12.2002 seisuga direktor Jaanus Plaat, teadusdirektori kt Pille Runnel, peavarahoidja Riina Reinvelt, majandusdirektor Ülo Siimets, näitusemaja juhataja Jana Reidla, teadussekretär Toivo Sikka, pearahvaar Tiina Tael, konserveerimis-

labori juhataja Ülle Vahar, vanemkoguhoidja Eevi Astel ja ERMi Sõprade Seltsi sekretär Merli Kleinert.

Toimus üks **üldkoosolek** (20. septembril), kus olid päevakorras Raadi hoidlad (kõneles Jaanus Plaat), ERMi uus töösisekorraeeskiri jm info (Jaanus Plaat) ning toimusid ERMi töökeskkonnanõukogu uue koosseisu ja töökeskkonna volinike valimised (Ellen Värv). Töökeskkonna volinikuks valiti Ellen Värv ja töökeskkonnanõukogu töötajatepoolseteks esindajateks Roland Suits ja Lembit Timusk.

Muuseum jaotus neljaks osakonnaks, mida juhivad asedirektorid: teadusdirektori kt Pille Runnel (Terje Anepaio eemaloleku ajal) (vt 1), peavarahoidja Riina Reinvelt (2), näitusemaja juhataja Jana Reidla (3), majandusdirektor Ülo Siimets (4). Lisaks on direktor Jaanus Plaadi otsealluvuses neli töötajat: direktori sekretär-personali-juht Marianne Pruks, pearaamatupidaja Katrin Raitar, raamatupidaja Kadi Jaam, ERMi Sõprade Seltsi sekretär Merli Kleinert.

1. Teadusosakond (23 töötajat): teaduspersonal – teadurid Indrek Jääts, Svetlana Karm, Marika Mikkor, Mare Piho, Edgar Saar ja Laur Vallikivi, teadur-kuraatorid Anu Järs, Reet Piiri, Vaike Reemann, Ellen Värv ja Piret Õunapuu; toimetus – teadussekretär Toivo Sikka, toimetajad Tuuli Kaalep ja Ivi Tammaru; infotehnoloogia spetsialist Fred Ansip; fotolabor – fotolabori juhataja Arp Karm, fotograafid Anu Ansu ja Aivar Jakobson, fotokonservaator Jüri Karm; filmi-ja videostudio – filmi-ja videotehnik Maido Selgmäe.

2. Kogude osakond (31): esemekogud – vanemkoguhoidja Eevi Astel, koguhoidjad Karin Austa, Ülle Jäe, Eve Kasearu, Kaie Kukk ja Maire Kuningas, tehnik Eve Laidma; konserveerimislabor – konserveerimislabori juhataja Ülle Vahar, konservaatorid Maie Alumaa, Jaan Keerdo, Laili Kuusma, Laine Nurm, Rein Olli, Enno Rennit, Roland Suits, Indrek Tirrul, Arvi Tragel ja Inge Tuvike, tehnik Maiu Lehiste; säilitussektor – vanemsäilitaja Sirje Laar, säilitajad Liina Jürgenson, Viive Kala, Sirje Laar ja Malle Oras, kogude koristaja Vaike Kiis; arhiiv ja raamatukogu – paararhiivar Tiina Tael, arhivaarid Kairi Kaelep, Vaike Kajak ja Ange Vosman, raamatukoguhoidja Maris Jaagosild, bibliograaf Piret Jõgisuu.

3. Näituste ja avalike suhete osakond (22): avalike suhete sekretär Kristina Leer, näituste korraldaja Kristjan Raba, ürituste organisator-lavastaja Marietta Aardam, giid-metoodik Virve Tuubel,

giidid-muuseumipedagoogid Jaanus Sillavere, Merje Kala, Kadi Tolk ja Marge Värvi, kunstnik-kujundaja Jane Liiv; majanduspersonal – näitusemaja majandusjuht Lembit Timmusk, klienditeenindaja Silja Toode, piletimüüja-müügileti juht Mare Parts, valveoperaatorid Tiiu Arumägi, Maiu Lehiste, Lauri Tamm ja Jüri Reemann, koristajad Merike Meiel, Ellen Kiissel ja Kaie Kahr, kojamees Maie Palla.

4. Majandusosakond (18): elektrik Jaan Jõgi, autojuht-mehaanik Endi Huik, tisler Evald Mälton, Raadi valvurid Urmas Jaumees, Mihhail Karutin, Margus Kiis ja Janos Objartel, päevased valvurid Aili Tamm ja Milvi Küt murd, öövalvurid Tambet Kaelep, Tiit Laigo ja Veera Sidorov, kojamehed Mart Neevits ja Saima Vallimäe, koristajad Ene Leon ja Maie Siilivask, Raadi koristaja Anne Ohno.